

УДК 65.012.8:336.13

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА ПІД ВПЛИВОМ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА

Цюцюпа С.В.

*к.е.н., доцент кафедри обліку і загальноекономічних дисциплін, Відкритий міжнародний Університет розвитку людини «Україна» Інститут економіки та менеджменту, м. Київ, вул. Львівська 23, 03115, Україна,
тел.: (044)-409-27-62, e-mail.: s98754321@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7069-4154, DOI : <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-222-230>*

PROVIDING THE ECONOMIC SAFETY OF THE COMPANY UNDER THE EFFECT OF THE COMPETITIVE ENVIRONMENT

Tsiutsiupa S.

*candidate of economics, associate professor of the department of accounting and general economic disciplines, Open International University of Human Development "Ukraine" Institute of Economics and Management,
Kyiv, st. Lviv 23, 03115, Ukraine
tel.: (044)-455-57-57, e-mail.: s98754321@gmail.com
ORCID: 0000-0002-7069-4154, DOI : <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2019-53-222-230>*

Анотація. У статті розглянуто підходи до трактування сутності економічної безпеки підприємства, конкурентного середовища, конкурентоспроможності, систематизовано фактори впливу на економічну безпеку підприємства, сформовані під впливом конкурентного середовища, наведено можливий перелік практичних ситуацій, які можуть нести загрози економічній безпеці підприємства, сформульовано основні напрямки врахування впливу конкурентного середовища на забезпечення економічної безпеки підприємства. Висловлена думка, що поняття конкурентоспроможності де-факто включає поняття ефективності й доповнюється тим, що вимагає забезпечення економічної безпеки, оскільки навіть високоефективний економічний суб'єкт, не забезпечений необхідним рівнем захисту від конкурентів, ще не може вважатися конкурентоспроможним. Якщо не побудована система такої безпеки, конкурентні переваги його не врятовують і більш того - можуть бути використані конкурентами. Встановлено, що потреба в адаптації до нестійкого, динамічного спектра зовнішніх умов, до умов конкуренції та обмеженої раціональності спонукає підприємства до еволюційних перебудов. Для того, щоб зберегти і зміцнити економічну безпеку під впливом конкурентного середовища, підприємству необхідно не лише підтримувати високу конкурентність, але й постійно її підвищувати. У статті вказано на те, що головною метою реалізації заходів із забезпечення економічної безпеки підприємства є гарантування його стабільного та максимально ефективного функціонування, а завданнями такої роботи є: досягнення мети функціонування підприємства; забезпечення ефективного використання ресурсів; запобігання руйнівному впливу зовнішнього середовища; зміцнення фінансової стійкості і платоспроможності; охорона комерційної таємниці та інформації; досягнення безпеки персоналу підприємства, майна і капіталу.

Ключові слова: підприємство, економічна безпека підприємства, конкурентне середовище, конкурентоспроможність, ринкова економіка, ресурси, економічні інтереси.
Формул: 0, рис.: 0, табл.: 1, бібл.: 12

Annotation. In the article the approaches are considered to interpretation of essence of economic safety of enterprise, competition environment, competitiveness, the factors of influence on economic safety of enterprise, formed under act of competition environment, are systematized, the possible list of practical situations which can carry threats to economic safety of enterprise is resulted, basic directions of account of influencing of competition environment are formulated on providing of economic safety of enterprise. Opinion is expressed, that notion of competitiveness de facto includes notion of efficiency and is complemented by that requires providing of economic safety, as even the high effective economic subject not provided with the necessary level of defence from competitors yet can be considered competitive. If the system of such safety is not built, the competitive edges of him will not rescue and more that - can be used by competitors. It is set, that necessity in adaptation to the spectrum of external terms unsteady, dynamic, to the terms of competition and limited rationality induces enterprises to evolutionary alterations. In order to store and fix economic safety under outpouring of competition environment, an enterprise must not only support high competition, but also constantly to promote her. In the article it is indicated on that guaranteing of his functioning stable and maximally effective is the primary objective of realization of measures from providing of economic safety of enterprise, and the tasks of such work are: achievement of purpose of functioning of enterprise; providing of the effective use of

resources; prevention to the destructive influencing of external environment; strengthening of financial firmness and solvency; guard of commercial secret and information; achievement of safety of personnel of enterprise, property and capital.

Key words: *enterprise, economic safety of enterprise, competition environment, competitiveness, market economy, resources, economic interests.*

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 1, bibl. : 12

Постановка проблеми. Одним із напрямів досліджень економічної науки, що відповідає найважливішим потребам сучасності, є економічна безпека діяльності підприємств. Розгляд індикаторів визначення рівня економічної безпеки є важливим напрямом вивчення, оскільки метою економіки є задоволення потреб населення за протистояння дестабілізуючій дії факторів, які утворюють загрозу розвитку підприємств.

В умовах сьогодення підприємства вимушені функціонувати в складних фінансово-економічних умовах: по-перше, внаслідок псування відносин військовими діями з Росією ми залишилися без важливого ринку збуту; по-друге, відчуваються значні перепоони з виходом на ринок Європейського Союзу, пов'язані з низкою факторів. Серед таких факторів слід виділити основні: квоти на поставку експортної продукції України, посередній рівень якості експортних товарів, невідповідність законодавчої бази в галузі стандартизації вимогам ЄС, наявність потужного конкурентного середовища в країнах ЄС, що знижує попит на продукцію.

Даний етап розвитку суспільства підвищує роль інформаційної сфери, яка є утворюючим фактором життєдіяльності населення та впливає на стан економічної, політичної, соціальної та інших складових частин фінансово-економічної безпеки підприємства. З огляду на зазначене, стає зрозумілим, що для підвищення рівня економічної безпеки підприємств в Україні потрібно проводити з врахуванням дії чинників конкурентного середовища з одночасним врахуванням світового досвіду.

Сучасне конкурентне середовище являє собою складний механізм, який формується з великої кількості різноманітних виробничих, комерційних,

фінансових та інформаційних структур, вони взаємодіють у системі правових норм бізнесу, що формують ринок. Конкуренція є ключовим поняттям, що виражає сутність ринкових відносин і є центром всієї системи ринкового господарства. Забезпечення економічної безпеки сучасних підприємств під впливом конкурентного середовища є досить актуальним питанням в сучасних умовах господарювання, так як на ринку існують загрози нормального функціонування і розвитку підприємств. Для протидії і боротьби з різного роду загрозами необхідним є формування системи економічної безпеки підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню та розвитку загальної теорії та практики забезпечення і регулювання економічної безпеки підприємств у комплексі із конкуренцією, конкурентоспроможністю, конкурентною розвідкою, відводилось значне місце в працях багатьох українських та зарубіжних учених, зокрема: Блянюк І. Я., Гончаренко Л. П., Голота В. В., Демчук Н. І., Дяченко Т. А., Іванюта Т. М., Козаченко Г. В., Колосок А. М., Львівська К. А., Ляшенко О. М., Мак-Мак В., Лубенець І. О., Пономарьов В. П., Скорук О. В., Тимкован В. І., Футало Т. В., Череп А. В., Шемаєва Л. Г. та інші. У своїх дослідженнях автори висвітлюють різні аспекти забезпечення економічної безпеки, формування системи економічної безпеки підприємств, в тому числі під впливом конкуренції, конкурентоспроможності, конкурентного середовища. Вказують на присутність зв'язку на рівні трактування сутності економічної безпеки із конкуренцією та конкурентними перевагами.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наявність значної кількості досліджень з проблематики

формування економічної безпеки суб'єктів господарювання під впливом конкуренції вказує на високу їх актуальність та необхідність подальшого розвитку, поглиблення чи розширення. Складні ринкові умови вимагають уточнення особливостей та характеру взаємозв'язків між забезпеченням економічної безпеки суб'єктів господарювання у динамічному ринковому середовищі, яке супроводжується системою складних умов конкурентного середовища.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у розгляді основних аспектів забезпечення економічної безпеки підприємств, вивченні взаємозв'язків між економічною безпекою окремих суб'єктів господарювання та конкурентним середовищем для узагальнення сукупності факторів, необхідних для врахування у діяльності підприємств.

Вклад основного матеріалу дослідження. Під впливом ринкових відносин і посиленням впливу зовнішнього середовища тлумачення економічної безпеки підприємства набуло поширення у межах ресурсно-функціонального підходу, згідно якого розвиток підприємства досягається за допомогою ефективного використання корпоративних ресурсів.

Так Т. Іванюта та А. Заїчковський [4] під економічною безпекою підприємства розуміють систему створення механізму мобілізації й найбільш оптимального управління корпоративними ресурсами певного підприємства з метою найбільш ефективного їх використання і забезпечення стійкого функціонування того чи іншого підприємства, його активної протидії будь-яким негативним чинникам впливу на свою економічну безпеку. На думку В. Мак-Мака [7], під економічною безпекою підприємства потрібно розуміти стан найбільш ефективного використання всіх видів ресурсів з метою попередження (нейтралізації, ліквідації) загроз і забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах ринкової економіки.

Жорстке конкурентне середовище змусило розглядати наявність конкурентних переваг як головної умови економічної безпеки підприємства. А. Череп і В. Лубенець [10] пояснюють економічну безпеку як відповідність конкурентних переваг, які обумовлені матеріальним, фінансовим, кадровим, технологічним потенціалом, організаційно-правовою структурою підприємства, його стратегічними цілями.

Проблема захисту економічних інтересів підприємства у взаємодії із зовнішнім середовищем з'являється у дослідженні таких вітчизняних вчених, як Г. Козаченко, В. Пономарьов та О. Ляшенко, де економічна безпека підприємства трактується як «ступінь гармонізації у часі і просторі економічних інтересів підприємства з інтересами пов'язаних з ним суб'єктів зовнішнього середовища, що діють поза межами підприємства» [5].

Л. Шемаєва розглядає економічну безпеку підприємства як «забезпечення реалізації стратегічних інтересів підприємства через використання можливостей зовнішнього середовища з застосуванням продуктивної взаємодії із суб'єктами зовнішнього середовища» [11].

Підсумовуючи усе вищенаведене, можемо зробити певні висновки і узагальнення. Будь-яке підприємство має власні економічні інтереси. Воно не є ізольованим, а постійно змушене контактувати із зовнішнім середовищем, суб'єкти якого нерідко мають зовсім протилежні інтереси. Це середовище здатне продукувати як загрози, так і можливості розвитку підприємства. Останнє повинне забезпечити стабільне функціонування і максимально можливе ефективне використання всіх видів ресурсів з метою набуття постійної готовності нейтралізувати зовнішні загрози власними силами задля реалізації власних економічних інтересів.

А тому пропонуємо розглядати економічну безпеку підприємства як здатність за рахунок стабільного функціонування і максимально можливого

ефективного використання всіх видів ресурсів нейтралізувати зовнішні загрози і/або перетворювати їх на можливості з метою досягнення економічних інтересів підприємства. Отже, доцільно дослідити їх сутність та характер взаємозв'язку із економічною безпекою підприємства.

Економічна безпека являє собою динамічний інститут, який, використовуючи свої економічні та політичні властивості в ринковій системі господарювання, виконує функції забезпечення ефективної економічної діяльності всіх підрозділів та підсистем, функції по формуванню та підтримці відповідної конкурентоспроможності та функції захисту економічних інтересів [3].

Економічні категорії – конкурентне середовище конкурентоспроможність та економічна безпека - як характеристики економічної системи перебувають у тісній взаємодії, котра в умовах глобалізації набуває додаткових акцентів. Конкурентоспроможність може розглядатися як безпосередній індикатор рівня економічної безпеки, оскільки остання є одним із базисних напрямів державної політики здійснення національної безпеки, характеризує здатність національної економіки до розширеного самовідтворення.

Проведений аналіз поняття «конкурентне середовище» дозволяє виявити спільні риси і зазначити, що конкурентне середовище підприємства - це сукупність чинників зовнішнього середовища і суб'єктів, виробництва та реалізації товарів (послуг). Конкурентне середовище містить у собі систему чинників, що аналізують конкретну ситуацію, в якій підприємство реалізує свою обрану стратегію. Усі чинники умовно можна розділити на зовнішні та внутрішні.

Зовнішні чинники впливу на формування конкурентного середовища створюють мультиплікаційний ефект внутрішніх змін всередині цього середовища. Т. В. Футало і К. А. Львівська зазначають, що взаємодія підприємства у конкурентному середовищі відбувається у двох зонах: макросередовищі та мікросередовищі (табл. 1) [9].

Потреба в адаптації до нестійкого, динамічного спектра зовнішніх умов, до умов конкуренції та обмеженої раціональності спонукає підприємства до еволюційних перебудов. Для того, щоб зберегти і зміцнити свої позиції в конкурентному середовищі, підприємству необхідно не лише підтримувати високу конкурентність, але й постійно її підвищувати. [9].

Таблиця 1

Аналіз чинників конкурентного середовища

Макросередовище	Мікросередовище
1. Політичні:	- професійний ріст персоналу; - набуття навичок; - командне вирішення тих чи інших питань підприємства; - формування цінності роботи підприємством; - організаційна гнучкість; - удосконалення демографічної структури персоналу.
- політична стабілізація	
- ступінь державного контролю та втручання	
2. Економічні:	
- тенденції розвитку населення;	
- рівень цін на сировину;	
- рівень насиченості ринків збуту;	
3. Технологічні:	
- розвиток комп'ютерної та телекомунікаційної техніки;	
- зміни у продуктах та процесах їх виробництва;	
4. Соціально-культурні:	
- Потреба участі працівників в управлінні	
- Гуманізація робочих місць	

Нині більшість виробників характеризується низьким рівнем розвитку та неконкурентоспроможністю продукції

як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Це обумовлено низьким техніко-технологічним рівнем, недостатнім

розміром інвестиційних вкладень, недосконалістю фінансово-кредитної системи. Основним чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємств є інновації, які спрямовані на підвищення ефективності підприємства, що базуються на наукових підходах, принципах та методах управління, використанні нововведень. Наявність стійких конкурентних переваг підприємства є результатом системного підходу до управління підприємством, елементами механізму якого є організаційно-структурне забезпечення, оптимізація виробничих процесів та управління збутом продукції [1].

Джерела забезпечення економічної безпеки підприємства у конкурентному середовищі полягають в обґрунтуванні стратегій розвитку та прийнятті ефективних рішень у процесі оперативної діяльності. За існуючого диспаритету цін у національній, системі власного виробництва продукції та розвиток вертикальної інтеграції. Ці заходи дозволяють отримати додатковий прибуток та забезпечують рівномірну зайнятість трудових ресурсів [1].

Щоб залучити на свою сторону більше покупців, здобути панівне положення у галузі та збільшити прибуток, підприємства іноді вдаються до неправомірних дій щодо своїх конкурентів (присвоєння підприємством товарних знаків іншого виробника, розголошення неправдивих відомостей про виробництво іншого підприємства, розголошення комерційної таємниці, копіювання упаковки тощо). Так виникає недобросовісна конкуренція з боку товаровиробників.

Практичних ситуацій у конкурентному середовищі, які можуть нести загрози економічній безпеці може бути велика кількість, тому наведемо деякі з них:

- неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки – використання без дозволу уповноваженої на те особи чужого імені, фірмового найменування, знаків для товарів і послуг, інших позначень, а також рекламних

- матеріалів, упаковки товарів, назв літературних, художніх творів, періодичних видань, зазначень походження товарів, що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта, який має пріоритет на їх використання;

- копіювання зовнішнього вигляду виробу – відтворення зовнішнього вигляду виробу іншого господарюючого суб'єкта і введення його у господарський обіг без однозначного зазначення виробника копії, що може призвести до змішування з діяльністю іншого господарюючого суб'єкта;

- неправомірне використання товару іншого виробника – введення у господарський обіг під своїм позначенням товару іншого виробника шляхом змін чи зняття позначень виробника без дозволу уповноваженої на те особи;

- порівняльна реклама – реклама, що містить порівняння з товарами, роботами, послугами чи діяльністю іншого господарюючого суб'єкта;

- дискредитація господарюючого суб'єкта – поширення у будь-якій формі неправдивих, неточних або неповних відомостей, пов'язаних з особою чи діяльністю господарюючого суб'єкта, які завдали або могли завдати шкоди діловій репутації господарюючого суб'єкта;

- купівля-продаж товарів, виконання робіт, надання послуг із примусовим асортиментом – купівля-продаж одних товарів, виконання робіт, надання послуг за умови купівлі-продажу інших товарів, виконання робіт, надання послуг, не потрібних споживачу;

- схилення постачальника до дискримінації покупця (замовника) – спонукання постачальника конкурентом покупця (замовника), безпосередньо або через посередника, до надання постачальником конкуренту покупця (замовника) певних переваг перед покупцем (замовником) без достатніх на те підстав;

- схилення господарюючого суб'єкта до розірвання договору з конкурентом – чинене з корисливих мотивів або в

інтересах третіх осіб спонукання господарюючого суб'єкта – учасника договору до невиконання або виконання неналежним чином договірних зобов'язань перед цим конкурентом шляхом надання або пропонування господарюючому суб'єкту – учаснику договору, безпосередньо або через посередника, матеріальної винагороди, компенсації чи інших переваг [6];

- підкуп працівника постачальника – надання або пропонування йому конкурентом покупця (замовника), безпосередньо або через посередника, матеріальних цінностей, майнових або немайнових благ за неналежне виконання або невиконання працівником постачальника службових обов'язків, що впливають з укладеного чи пов'язані з укладенням між постачальником і покупцем договору поставки товарів, виконання робіт, надання послуг, що призвело або могло призвести до отримання конкурентом покупця (замовника) певних переваг перед покупцем (замовником);

- підкуп працівника покупця (замовника) – надання або пропонування йому конкурентом постачальника, безпосередньо або через посередника, матеріальних цінностей, майнових чи немайнових благ за неналежне виконання або невиконання працівником покупця (замовника) службових обов'язків, що впливають з укладеного або пов'язані з укладенням між постачальником і покупцем договору поставки товарів, виконання робіт, надання послуг, що призвело або могло призвести до отримання конкурентом постачальника певних переваг перед постачальником;

- досягнення неправомірних переваг у конкуренції – отримання таких відносно іншого господарюючого суб'єкта шляхом порушення чинного законодавства, яке підтверджено рішенням державного органу, наділеного відповідною компетенцією;

- неправомірне збирання комерційної таємниці – добування протиправним способом відомостей, що відповідно до

законодавства України становлять комерційну таємницю, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту [12];

- розголошення комерційної таємниці – ознайомлення іншої особи без згоди особи, уповноваженої на те, з відомостями, що відповідно до чинного законодавства України становлять комерційну таємницю, особою, якій ці відомості були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту;

- схилення до розголошення комерційної таємниці – спонукання особи, якій були довірені у встановленому порядку або стали відомі у зв'язку з виконанням службових обов'язків відомості, що відповідно до законодавства України становлять комерційну таємницю, до розкриття цих відомостей, якщо це завдало чи могло завдати шкоди господарюючому суб'єкту.

У ринковому середовищі носіями конкурентних переваг для формування сприятливого середовища по забезпеченню економічної безпеки можуть бути різні предмети або категорії конкурентоспроможності: види продукції, окремі підприємства й організації або їх групи, які утворюють галузеві або конгломератні об'єднання, і, нарешті, окремі країни або їх об'єднання (регіональні, політичні, етнокультурні), що ведуть конкурентну боротьбу за лідерство в різних сферах міжнародних економічних відносин [8].

Конкурентні переваги зазвичай досягаються певними групами факторів, серед яких основними є:

- ресурсні - володіння ресурсами особливої якості або кількості;

- операційні - характеризують ступінь або ефективність використання наявних ресурсів;

- програмно-стратегічні - наявність стратегії розвитку суб'єкта - носія конкурентних переваг та якість цієї стратегії.

Перші дві переваги є цілком традиційними і пов'язані між собою тим, що наявність ресурсів є основою для ефективного їх використання, оскільки накопичені основні виробничі фонди і кваліфіковані кадри дають змогу підприємствам ефективно використовувати ці природні ресурси. Роль програмно-стратегічної переваги визначається тим, що в умовах глобалізації економіки конкурентна боротьба фактично перетворюється у боротьбу стратегій на всіх рівнях. Відтак, стратегічний компонент стає провідною характеристикою конкурентоздатності, оскільки пов'язаний із формуванням і використанням такого потенціалу ринкового суб'єкта, ефективний розвиток і реалізація якого можуть бути здійснені тільки відповідно до стратегії, що розроблена заздалегідь.

Конкурентоспроможність, з одного боку, відображає вимоги ринку, а з іншого - орієнтує суб'єкти конкурентної боротьби на здійснення активних дій щодо завоювання ринкових позицій, їх утримання, зміцнення й розширення. Зазначена характеристика орієнтує економічних агентів на більш активну або навіть більш агресивну - у позитивному сенсі - діяльність.

Конкурентоспроможність включає ефективність як складову категорію та описує складні взаємозв'язки суб'єктів господарювання, окремих фірм і корпорацій, їх галузевих об'єднань і національних господарств окремих країн. Особливим є те, що конкурентоспроможним може бути й малоефективний ринковий суб'єкт, оскільки конкурентоспроможність може досягатися не тільки продуктивним поліпшенням своїх власних характеристик, але й шляхом використання різноманітних заходів із блокування розвитку конкурентів. Дослідники визначають, що деструктивні заходи, так звані «інституціональні пастки», нерідко можуть забезпечити економічну безпеку підприємству на певний строк [8].

Ступінь захисту, що забезпечується підприємствами від аналогічних заходів, значною мірою визначає рівень їх конкурентоспроможності, яка в такому контексті спрямована на забезпечення економічної безпеки (підприємства або країни).

Тому зазвичай конкурентоспроможність включає поняття економічної безпеки, без забезпечення якої ні окрема фірма, ні країна не можуть зберігати ефективні ринкові позиції тривалий час в умовах сучасної світової економіки. Особливої важливості цей фактор набуває під час оцінки конкурентоспроможності країни (тобто на макрорівні), оскільки між країнами в цьому відношенні практично поки ще не створене єдине правове поле.

Отже, поняття конкурентоспроможності де-факто включає поняття ефективності й доповнюється тим, що вимагає забезпечення економічної безпеки, оскільки навіть високоєфективний економічний суб'єкт, не забезпечений необхідним рівнем захисту від конкурентів, ще не може вважатися конкурентоспроможним. Якщо не побудована система такої безпеки, конкурентні переваги його не врятують і більш того - можуть бути використані конкурентами. Тому, на думку дослідників, конкурентоспроможність інтегрує в собі ефективність і безпеку.

Зазначимо, що підприємством є суб'єкт, який являє собою певну економічну систему, характеризується виробничо-технічною, економічною та організаційною єдністю, та у вартісному вираженні може бути оцінений як сукупність його матеріальних і нематеріальних ресурсів.

Відповідно, найбільш повноцінним та прийнятним визначенням сутності економічної безпеки є такий стан функціонування, за якого підприємство та його продукція є конкурентоспроможними на ринку та водночас гарантується: найбільш ефективно використання ресурсів, інтелектуального та кадрового потенціалу; стабільність функціонування, стійкість та прогресивність розвитку;

можливість протидіяти негативним впливам зовнішнього і внутрішнього середовища його функціонування. Відповідно, головною метою реалізації заходів із забезпечення економічної безпеки підприємства є гарантування його стабільного та максимально ефективного функціонування, а завданнями такої роботи є: досягнення мети функціонування підприємства; забезпечення ефективного використання ресурсів; запобігання руйнівному впливу зовнішнього середовища; зміцнення фінансової стійкості і платоспроможності; охорона комерційної таємниці та інформації; досягнення безпеки персоналу підприємства, майна і капіталу.

Підсумовуючи наукові дослідження, можемо виокремити такі основні напрямки врахування впливу конкурентного середовища на забезпечення економічної безпеки підприємства:

- виявлення загроз, чинником виникнення якого є конкуренція;
- розробка нормативних документів з виявлення і нейтралізації загроз;
- збільшення сприятливих і виявлення несприятливих загроз впливу конкурентного середовища на виробничу діяльність підприємства;
- оцінка інформаційних даних суб'єктів зовнішнього середовища;
- пошук інформації про сильні та слабкі сторони конкурентів за допомогою SWOT-аналізу;
- моніторинг конкурентів в процесі підготовки, прийняття і впровадження рішень компанії;
- контроль розвитку інформації про інфраструктуру ринку конкурентного середовища;
- інформаційна підтримка власних дій на ринку;
- розробка коротко-, середньо- та довгострокових прогнозів впливу конкурентного середовища на фінансово-економічну безпеку підприємства.

Висновки. Отже, важливим завданням для забезпечення економічної безпеки сучасних підприємств є посилення заходів по нівелюванню впливу конкурентного

середовища на успішне функціонування суб'єктів господарювання. Ринкові умови сприяють зростанню ризиків під час здійснення підприємницької діяльності, тому вирішення питань, що пов'язані з економічною безпекою діяльності підприємств, є невідкладними заходами. Роль економічної безпеки підприємства є визначальною у зміцненні безпеки всієї національної економіки, тому забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання є важливим завданням, що дасть змогу створити необхідні умови для захисту від загроз, небезпек, викликів зовнішнього світу. У подальшому існуватиме необхідність детального дослідження впливу факторів конкурентного середовища на економічну безпеку суб'єктів господарювання.

Література:

1. Голота В. В., Тимкован В. І. Конкурентна розвідка як елемент фінансово-економічної безпеки підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2017. № 16(1). С. 56-59.
2. Дяченко Т. А. Теоретико-методичні засади оцінки конкурентного середовища та конкурентної позиції підприємства на ринку. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 2012, № 4. С. 203-208.
3. Гончаренко Л. П. Економічна безпека: підручник для вузів. Москва : Видавництво Юрайт, 2017. 478 с.
4. Іванюта Т. М., Заїчковський А. О. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 256 с.
5. Козаченко Г. В., Пономарьов В. П., Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : монографія. Київ : Лібра, 2003. 280 с.
6. Колосок А. М., Скорук О. В., Блянюк І. Я. Конкурентна розвідка як елемент комплексної системи фінансово-економічної безпеки підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. № 14. С. 394-398.
7. Мак-Мак В. Система безпеки підприємства. *Контроль*. 2009. №12. С. 6-16.
8. Мовчан Т. А., Демчук Н. І. Конкурентоспроможність підприємств як індикатор рівня економічної безпеки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2016. Вип. 18(1). С. 96-99.
9. Фугало Т. В., Львівська А. К. Чинники і умови формування конкурентного середовища підприємств роздрібної торгівлі. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.1. С. 232-237.
10. Череп А. В., Лубенець І. О. Концептуальні засади економічної безпеки підприємств. *Вісник*

Запорізького національного університету, 2010. №1 (5), с. 62-66.

11. Шемаєва Л. Г. Економічна безпека підприємств у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук : спец. 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності» / Київ, 2010. 44 с.

12. Штангрет А.М. Методичні засади здійснення конкурентної розвідки в системі економічної безпеки підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.4. С. 302–307.

Reference:

1. Golota, V. V. Timkovan, V. I. (2017) “Competitive intelligence as an element of financial and economic security of the enterprise”, *Mizhnarodnyy naukovyy zhurnal "Internauka"*, № 16(1). pp. 56-59.

2. Dyachenko, T. A. (2012) “Theoretical and methodical principles of estimation of competitive environment and competitive position of the enterprise in the market”, *Marketing and Innovation Management*. № 4. pp. 203-208.

3. Goncharenko, L. P. (2017) *Ekonomichna bezpeka* [Economic security], Vydavnytstvo Yurayt, Moscow, Russia.

4. Ivanuta, T. M. Zaichychsky, A. O. (2009) *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva* [Economic security of the enterprise], Tsentr uchbovoyi literatury, Kyiv, Ukraine.

5. Kozachenko, G. V. Ponomarev, V. P. (2003) *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: sutnist' ta mekhanizm zabezpechennya* [Economic security of enterprise: the essence and mechanism of providing], Libra, Kyiv, Ukraine.

6. Kolosok, A. M. Skoruk, O. V. Belyanyuk, I. Y. (2016) “Competitive intelligence as an element of the complex system of financial and economic security of the enterprise”, *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, № 14. pp. 394-398.

7. Mac-Mac, V. (2009) “Enterprise security system”, *Kontrol'*, №12. pp. 6-16.

8. Movchan, T. A. Demchuk, N. I. (2016) “Competitiveness of enterprises as an indicator of the level of economic security”, *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Ser. : Ekonomichni nauky*, №18(1). С. 96-99.

9. Futalo, T. V. Lvivskaya, A. K. (2009) “Factors and conditions of formation of competitive environment of enterprises of retail trade”, *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny*, №19.1. С. 232-237.

10. Cherep, A. V. Lubenets, I. O. (2010) “Conceptual principles of economic safety of enterprises”, *Bulletin of the Zaporizhzhya National University*, №1 (5), pp. 62-66.

11. Shemaeva, L. G. (2010) “Economic security of enterprises in strategic interaction with subjects of the environment”: author's abstract. dis for the sciences. degree doc. econ Sciences: special 21.04.02 "Economic security of economic entities" / Kyiv, Ukraine.

12. Shantregret, A. M. (2013) “Methodical principles of conducting competitive intelligence in the system of economic security of the enterprise”, *Naukovyy visnyk NLTU Ukrayiny*, №23.4. pp. 302–307.

Стаття надійшла до редакції 25.05.2019 р.